

Δορυφορικά συγκροτήματα κατοίκησης στο Λάυριο των ορυχείων

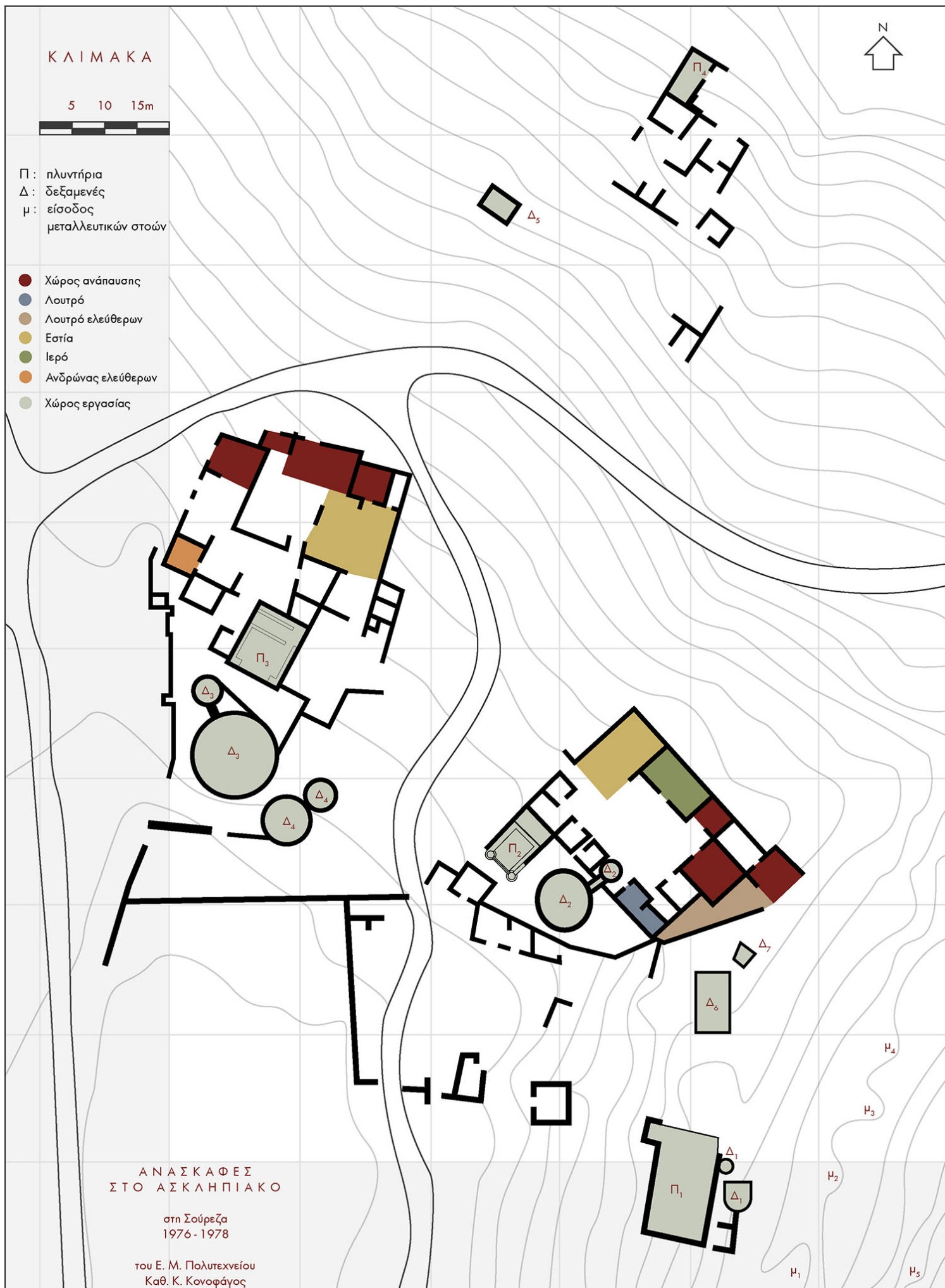
Άννα-Μαριέττα Γκιώνη - 18/10/2019

Ερευνητική εργασία

Φοιτήτρια: Άννα-Μαριέττα Γκιώνη

Επιβλέπων καθηγητής: Νικόλαος Σκουτέλης | Αναπληρωτής Καθηγητής
Πολυτεχνείο Κρήτης | Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Ημερομηνία παρουσίασης: 8/05/2019

Διάγραμμα χρήσεων [Α. - Μ. Γκιώνη © 2019], βασισμένο στο γενικό σχέδιο της ανασκαφής (1976-1978) στον βιομηχανικό οικισμό «Ασκληπιακό» της Σούρεζας [χρον. Μέσα 4ου αιώνα π.Χ.], του Καθ. Κ. Κονοφάγου (Ε.Μ.Π.)

Ξετυλίγοντας το κουβάρι

Σημείο εκκίνησης αυτής της έρευνας υπήρξε η απορία για μία συγκεκριμένη πτυχή της τοπικής ιστορίας, εκείνης της αρχιτεκτονικής της πόλης του Λαυρίου. Ειδικότερα εκείνης της πρώτης απόπειρας κατοίκησης μίας περιοχής εκ του μηδενός. Η εργατική κατοικία εμφανίζεται την περίοδο του σχηματισμού της νεότερης πόλης του Λαυρίου, συλλειτουργεί και εξελίσσεται παράλληλα με τη μεταλλευτική και μεταλλουργική κυρίως βιομηχανία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους.

Πρόθεση της έρευνας είναι η διερεύνηση και η αναγνώριση των επιρροών Ανατολής και Δύσης στην κατοικία, εμπλεκόμενες στη μελέτη την εξέλιξη της οργανωμένης δόμησης στον ευρωπαϊκό χώρο στα τέλη του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού, μια χρονική περίοδο έντονης μετακίνησης πληθυσμών και ριζικών αλλαγών στον τομέα της κατοίκησης.

Με μια πρώτη ματιά, σήμερα στο Λαύριο παρατηρείται μία τοπική ιδιομορφία ενός συνονθυλεύματος ετερόκλητων στοιχείων. Σε δεύτερο πλάνο, διαπιστώνει κανείς μία δυσκαμψία στη διαχείρισή της. Σε μια ειλικρινή προσπάθεια για αποκατάσταση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, προκύπτουν κάποιες παραφωνίες, εξαιτίας είτε της μερικής είτε της ολικής άγνοιας επί αυτού του σύνθετου θέματος.

Στην πορεία της έρευνας διαπιστώθηκε μία αδυναμία στην απόδοση ταυτότητας στην κατοικία, εγείροντας βασικά ερωτήματα. Πρόκειται περί εργατικής ή κοινωνικής κατοικίας;

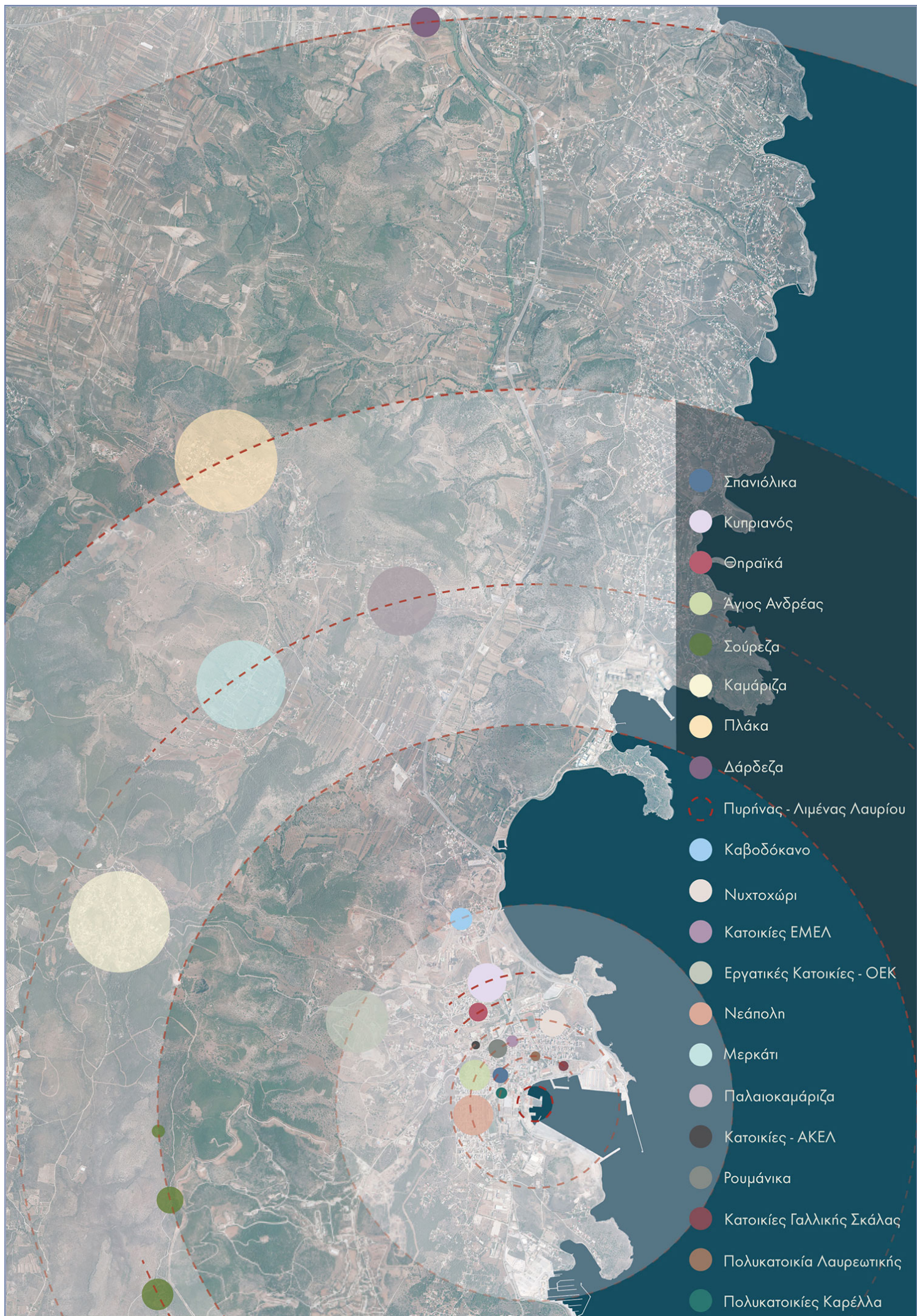
Σίγουρα, όταν συζητάμε περί κατοίκησης εργαζόμενων πολιτών, το θέμα αποκτά αυτομάτως μια κοινωνική διάσταση. Αλλά είναι αυτή αρκετή για να προσδιορίσει τον χαρακτήρα της κατοικίας;

Με την πάροδο του χρόνου και την οικειοποίηση της κατοικίας από τους πολίτες, οι προφορικές μαρτυρίες τους τείνουν να εξιδανικεύουν το πρόσφατο παρελθόν και τις τότε συνθήκες. Ήταν αναγκαίο λοιπόν να ιδωθεί το ζήτημα με μία πιο αντικειμενική ματιά, έτσι ώστε να αναζητηθεί η προέλευση της κατοικίας. Είναι φυσικό να αναρωτηθούμε: ποιος ήταν ο φορέας υπό τον οποίο κατασκευάστηκε η κατοικία;

Επόμενο βήμα ήταν ο εντοπισμός των οικισμών. Η περιήγηση μέσα σε αυτούς άρχισε να ξεδιαλύνει το τοπίο. Η επιτόπια αναζήτηση των πρότερων κτισμάτων και των ιστορικών φάσεων που επήλθαν, αναπόφευκτα έδωσε μία νέα πνοή στην πορεία της έρευνας. Το φωτογραφικό υλικό που συνέλεξα από αυτές τις περιηγήσεις, ανανέωσε την οπτική που είχα μέχρι πρότινος για την πόλη του Λαυρίου. Η σύγκριση παλιών και νέων φωτογραφιών, τόσο των κτισμάτων όσο και της καθημερινής ζωής των ανθρώπων, έδωσε νέα τροφή για σκέψη. Ποια ήταν η προέλευση των πληθυσμών που κατοίκησαν αυτούς τους οικισμούς;

Στη διαδικασία καταγραφής και επιτόπιας έρευνας στη Λαυρεωτική, εντοπίστηκαν 20 οικιστικά σύνολα, τα οποία απευθύνονταν στη στέγαση του εργατικού δυναμικού. Προκειμένου να διευκολυνθεί η εκπόνηση της εργασίας, επιχειρήθηκε η κατηγοριοποίηση των οικιστικών συνόλων βάσει του τύπου και του φορέα κατασκευής τους.

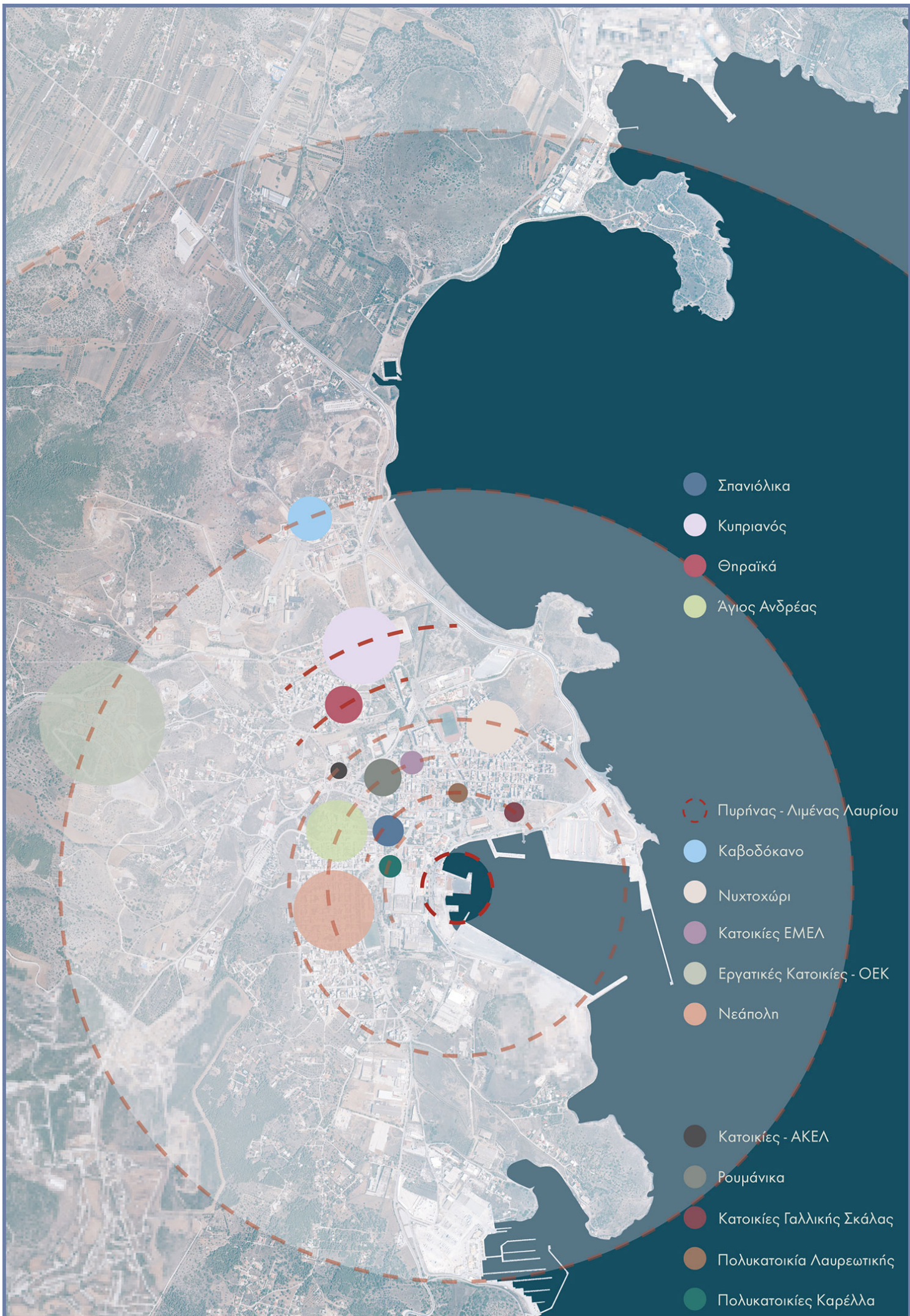

Στο διάγραμμα παρατηρείται η δορυφορική διάταξη της εργατικής κατοίκησης, που έχει σχηματιστεί από την ίδρυση της πόλης το 1864 έως σήμερα (ανεξαρτήτως φορέα κατασκευής) με κέντρο - σημείο αναφοράς τον λιμένα του Λαυρίου [Α. - Μ. Γκιώνη © 2019]

Σε δεύτερο πλάνο, το πόνημα εστίασε στην εργατική κατοίκηση εντός του πολεοδομικού ιστού της πόλης. Διαπιστώθηκε ότι οι εργατικοί οικισμοί συνιστούν την πλειοψηφία των οικιστικών συνόλων [13 σε αριθμό] και βρίσκονται στα περίξ των βιομηχανιών. Ειδικότερα, εξήχθη το συμπέρασμα ότι οι οικισμοί διατάσσονται σαν δορυφόροι σε τροχιά γύρω από έναν πυρήνα, τον λιμένα του Λαυρίου.

Σε τρίτο επίπεδο, η έρευνα επικεντρώθηκε σε 4 από τους πρώτους οικισμούς εντός του πολεοδομικού ιστού της πόλης [Σπανιόλικά, Κυπριανός, Σαντοριναίικα / Θηραϊκά, Άγιος Ανδρέας]. Πρόκειται για οικισμούς οι οποίοι κατασκευάστηκαν τη χρονική περίοδο 1865 έως 1930, και εμφανίζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως προς τη διαφορετικότητα των πληθυσμών που στέγασαν και των φορέων που τους κατασκεύασαν, συνδυάζοντας τις επιρροές τόσο της Ανατολής όσο και της Δύσης.

Αναζητώντας τα σχέδια των τυπικών κατοικιών κάθε οικισμού, διαπιστώθηκε κοινή αφετηρία εξυπηρέτησης αναγκών, ταξικής ιεραρχίας, καθώς και η ανάδυση του διπόλου εργασία – κατοικία. Εκ πρώτης όψεως, εστιάζοντας στον χώρο της κατοικίας, φαίνεται ότι έτεινε να αντλεί επιρροή από χαρακτηριστικά γνωρίσματα των πληθυσμών, τους οποίους καλούνταν να στεγάσει. Επομένως γεννάται η προβληματική: με ποιον τρόπο η προέλευση των πληθυσμών επηρέασε την αρχιτεκτονική τυπολογία των κατοικιών;

Εικόνα 06: Σκίτσο άποψης του οικισμού των Σπανιόλικων από την οδό Γ. Πλουμίδα [Α. - Μ. Γκιώνη © 2019]

Ως επί το πλείστον, πλέον μιλάμε για ιδιόκτητες κατοικίες. Με το κλείσιμο των βιομηχανιών, οι κατοικίες περιήλθαν στα χέρια των κατοίκων. Πιστοί στην ελληνική νοοτροπία, οι πρώην εργαζόμενοι επενδύουν και μονιμοποιούν την εστία τους ριζώνοντας στο Λαύριο. Η κατοικία προσαρμόζεται στις ανάγκες και την αισθητική του ιδιοκτήτη της κι αρχίζει σταδιακά να ξεφεύγει από το μοτίβο της ιδιομορφίας που είχε αρχικά επιβληθεί από τον εκάστοτε σχεδιαστή.

Συνεπώς, εξετάζοντας τη σύγχρονη κατάσταση, ποια είναι η δυναμική της πόλεως του Λαυρίου σήμερα; Θα καταφέρει αυτή η ιδιομορφία του παρελθόντος να λύσει ζητήματα στέγασης του μέλλοντος; Αν ναι, με ποιον τρόπο;

Ας δούμε.

Δείτε το σύνολο της εργασίας [ΕΔΩ](#)

Εισαγωγική εικόνα: Μικτή τεχνική-collage, τοπογραφικό σχέδιο από το οικογενειακό αρχείο του Π. Ζαρμπ και η άποψη της πόλεως του Λαυρίου από τον οικισμό της Πλάκας, λήψη από Α. - Μ. Γκιώνη © 2019.